

Bölüm 1

İslâm İktisadı ve İslâmi Finansın Temel İlkeleri

Prof. Dr. Arif Ersoy

Temel Hazırođlu

HEŞGELDİNİZ.

BİRİNCİ BÖLÜMDE NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

İSLÂM İKTİSADI VE İSLÂMİ FİNANSIN TEMEL İLKELERİ

1	İslam İktisadının Tanımı
2	İslâm İktisadi Düşüncesi
3	İktisadi Düşünce Tarihi
4	İslâm İktisat Düşüncesi
5	İslâmi Finansın Temel İlkeleri
6	Üretim organizasyonu ve Hasılanın Paylaşımı
7	Üretim organizasyonu ve Hasılanın Paylaşımı
8	Hâsılanın Üretim Faktörlerinin Sahipleri Arasında Paylaşımı
9	Çağımızın Ekonomik Sorunları ve İslâm İktisadı

GİRİŞ

- ▶ İnsan yetenek ve sorumluluk bakımından bildiğimiz diğer varlıklardan daha gelişmiş; «eşref-i mahlûkattır».
- ▶ İnsan, hayatına süreklilik kazandırmak için «üretmek» ve «tüketmek» zorundadır.
- ▶ «İktisat» kelimesi Arapça bir kelime olup, «kasd» kökünden gelmektedir; itidal üzerine hareket etme, harcamalarda tasarruflu olmak demektir.
- ▶ Müslümanların ortak dünya görüşüne göre İktisat ilmi «çalışma ile yaşama arasında dengeyi sağlamayı amaçlayan» bir disiplindir.

İslam İktisadının Tanımı

- ▶ İnsan çalışarak enerjisini tüketmek suretiyle eşyayı yararlı hale getirir, ürettiği mal ve hizmetleri tüketerek enerjisini yenilemek suretiyle hayatını sürdürebilir.
- ▶ İktisadi hayatta da esas olan çalışma ile yaşama, üretim ile tüketim ve arz ile talep arasındaki dengeyi sağlamaktır.
- ▶ Bütün iktisadi sorunlar, ekonominin bu iki boyutu arasındaki dengesizliklerden kaynaklanmaktadır.
- ▶ İslam İktisadı insan merkezli doğal (fitri) bir disiplindir.
- ▶ Kapitalist iktisat sermaye merkezli, sosyalist iktisat ise, devlet merkezli iktisadi disiplinlerdir. Bu iki sistem bazı alanlarda karşılaşılan sorunlara belli zaman ve dönemlerde çözüm üretmişler ise de, beşeriyet açısından sürekli sorunlara yol açmışlar
- ▶ Kâinatta şer'i kanunlar ile denge sağlayan Allah (cc), sosyal hayatta dengenin adalet ile sağlanacağını Kur'an'da açıkça beyan etmektedir
- ▶ İnsanı sosyal faaliyetlerin merkezine yerleştiren İslam İktisadının temel hedefi, yaşama ile çalışma, üretim ile tüketim ve arz ile talep arasında dengeyi tesis etmektir.

**İslâm
İktisadının
Temel
İlkeleri**

Doğal Kaynaklar

İktisadi ve Sosyal Kurumlar

Üretim ve Paylaşım Süreci ile İlgili Karar Alma

Hâsılanın Paylaşımı

Mülkiyet Hakkı

Değer ve Emek

Faiz ve Tekelleşme

Para-Mal Dengesi

Devlet ve Piyasa Mekanizması

**İslâm İktisadı ile
ilgili Bazı Temel
Kavramlar**

- Din
- Ata
- Vakıf
- Beyt-ül Mal
- Fıkıh
- Usul-u Fıkıh
- Hak
- Yaşama
(Hayat)
- Çalışma
- Faiz – Ribâ
- Bey'i Bi'l Vefâ
- Karz-ı Hasen
- Adalet ve
Kıst
- Amel-i Salih
- İktisat ve
Ekonomi

İslâm dininin temel ilkelerinin biçimlendirdiği Müslümanların ortak dünya görüşü «Hak Merkezli Dayanışmacı Dünya» görüşüdür

- İlah Anlayışı
- Kâinat Anlayışı
- İnsan Anlayışı
- Hayat Anlayışı
- Toplum Anlayışı
- Hak Anlayışı
- Tarih Anlayışı
- Devlet Anlayışı

İslâm İktisadi Düşüncesi

- ▶ İktisadi yapı, Ku'ran, sünnet, icma ve (kıyas) dayandırılmıştır.
- ▶ Toplumun menfaati ile bireysel yararın dengelenmesi esastır.
- ▶ Mikro düzeyde girişim özgürlüğüne yer verilmiş ve rekabet esastır.
- ▶ Makro düzeyde devletin yasalara dayanarak yönlendirici görevlerinin bulunduğu benimsenmiştir.
- ▶ Yönetime, iktisadi hayata hukuk dışı müdahale etme yetkisi verilmemiştir.
- ▶ Emek, helâl kazancın ve mülkiyetin temel kaynağı sayılmıştır.

İktisadi Düşünce Tarihi

Muhammed El-Farabi (870-950) : Gruplaşma olgusunun, aileden devlete sosyal dayanışmanın, devlet yönetiminde bilgi ve erdemini önemini vurgulamıştır.

Muhammed El-Gazali (1058-1111) : İnsanın iktisadi ve sosyal faaliyetlerin merkezi olmasından hareketle, iş bölümü ve uzmanlaşmaya, ticarete bilgiye; meşruluk ve adalete, toplumun refahı için temel hak ve özgürlüklere, paranın araçsal yönüne işaret etmiş ve bu konularda eserler bırakmıştır.

İbn Haldun (1332-1406) : Tarih felsefesinin kurucusu ve sosyoloji biliminin habercisidir. İnsanın kâinattaki canlılar arasındaki üstünlüğü, toplumun önemi, emeğin ve üretim gücünün faydaları, devletin ekonomiye müdahalesinin etkileri, devletlerin yaşam döngülerinin organizmacı bir yaklaşımla incelenmesi İbn Haldun'un çalışma alanlarını oluşturmuştur.

İslâm iktisadi düşüncesi 20. yüzyılda tekrar dirilmiş, islami finans kuruluşları yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya genelinde kurulmaya başlamıştır

İktisadi sistemlerin temel kurumlarının başında para, banka ve finans kurumları vardır

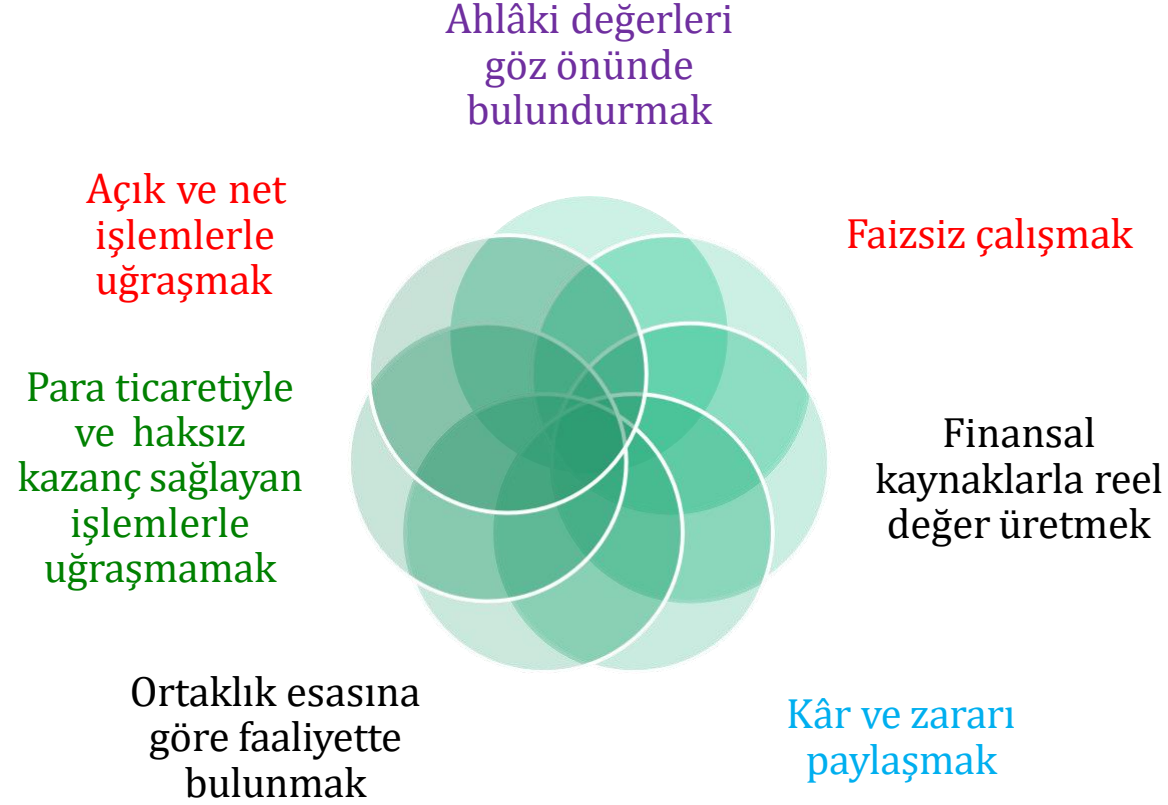
İslâm İktisat Düşüncesi

Para, mal değil malı temsil eden bir ölçü birimidir. Para=mal dengesinin korunması esastır, faiz bu dengeyi ihlal edici bir kurum sayılmaktadır. Amaç reel değerlerin üretimini arttırmak ve paylaşımında adaleti sağlamaktır.

İslam ülkelerinde ilk **bankacılık** faaliyetleri cehbez ve sarraflar vasıtasıyla, modern dünyada fikir düzeyinde ilk olarak Pakistanlı Muhammed Uzeyr tarafından 1955 yılında ortaya çıkmıştır.

İslâm iktisadında **finans** kuruluşları para ticareti yapmazlar; buna karşılık para dolaşımını sağlayan, finansman mekanizmasını işleten kurumlardır.

İslâmi Finansın Temel İlkeleri

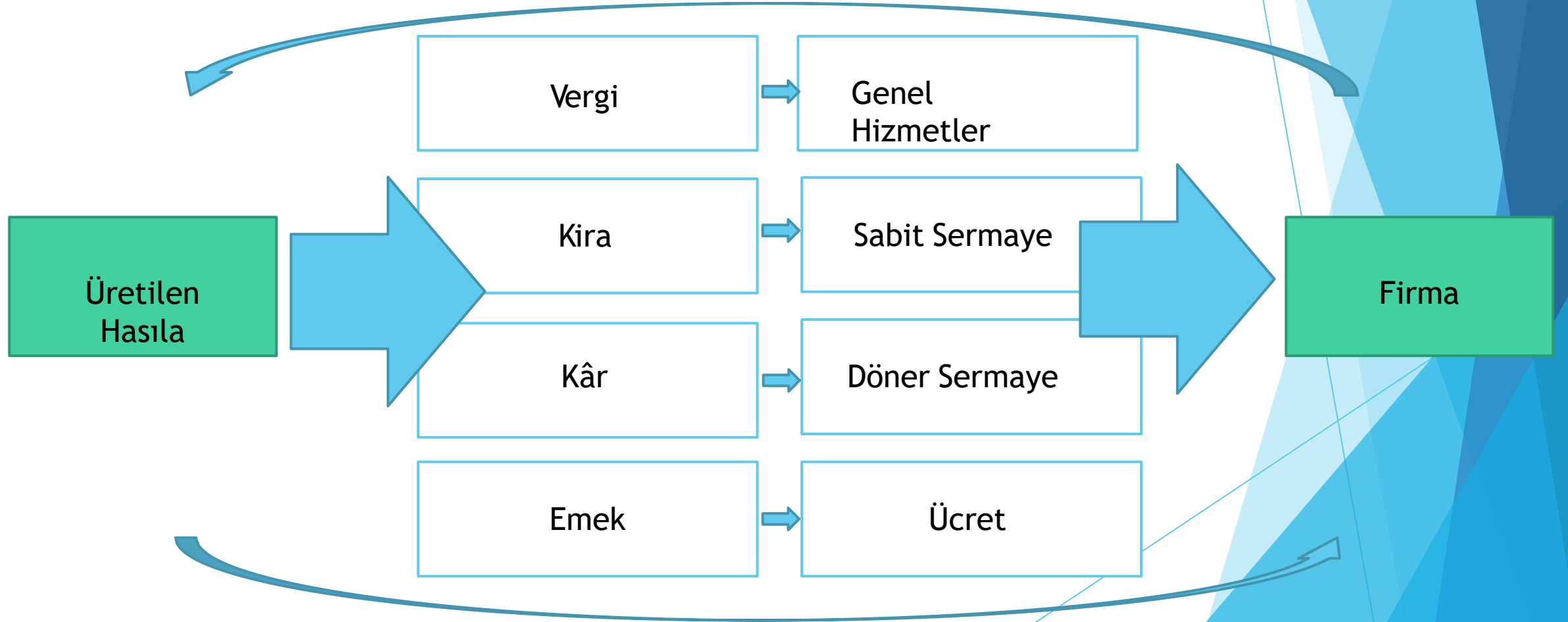
Üretim organizasyonu ve Hasılanın Paylaşımı

- ▶ Ekonominin iki boyutundan birisi üretim diğeri ise paylaşımıdır.
- ▶ **Üretim**, insan emeğinin harcanarak eşyayı faydalı kılma eylemidir.
- ▶ **Paylaşım**; bir bütünü parçalara ayırarak dağıtmak, bölüştürmektir.
- ▶ İslâm iktisadi düzeninde paylaşım **Hak Merkezli Dayanışmacı Dünya Görüşüne** göre yapılır; sosyal hayatta esas olan dayanışma ve yardımlaşmadır.
- ▶ **Kuvvet Merkezli Çatışmacı Dünya Görüşüne** göre kuvvetli olmak haklı olmanın nedeni sayılır ve sosyal hayatta çatışma süreklidir.

Üretim organizasyonu ve Hasılanın Paylaşımı

- ▶ İslam iktisadında parasal değerlerin karşılığı net belirtilerek reel değerlerin üretimini arttırmak ve paylaşımında adaleti sağlamak amaçlanmaktadır.
- ▶ İslam iktisadi düzeninde üretim faktör sahipleri, aralarında kendi irade ve rızalarına göre akdettikleri sözlü veya yazılı anlaşmaya göre üretimi organize ederler.
- ▶ Üretim gerçekleştirildikten sonra yine kendi irade ve rızalarıyla bir araya gelerek ürettikleri hâsılayı, aralarındaki anlaşmaya göre paylaşırlar.
- ▶ İslam iktisadında paraya hâsıladan pay (faiz) verilmemektedir. Çünkü para üretim faktörü değildir. Üretilen değerlerin dolaşımını kolaylaştıran bir araçtır.

Hâsılanın Üretim Faktörlerinin Sahipleri Arasında Paylaşımı

Çağımızın Ekonomik Sorunları ve İslâm İktisadı

Karşılaşılan bütün iktisadi sorunlar ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin arzı ile talebi arasındaki dengesizliklerden; üretim kaynaklarının paylaşımındaki adaletsizliklerden kaynaklanır.

Kapitalizme karşı 18. yüzyılda sosyalizm alternatif olarak doğmuş ama zamanla siyasi tekele dayanan bir devlet kapitalizmine dönüşmüştür.

Bugün insanlığın sorunlarına karşı mevcut sistemler çözüm üretememekte ve karşılaşılan sorunlar tarihin kırılma noktalarını oluşturmaktadır.

İslâm iktisadı mevcut kapitalist sistemin iktisadi ilişkilerinin dayandığı «menfaat çatışması» paradigması yerine iktisadi ilişkileri «menfaat uyumu» paradigmasına dayandırmaktadır.

Ezcümle

- ▶ **İslâm iktisadı;**
- ▶ Tekelden korunmuş olan «Hak Merkezli Dayanışmacı Dünya Görüşü» ne dayanan insan doğasına uygun doğal bir sistemdir.
- ▶ «Ortaklık Ekonomisi» eksenine dayanır.
- ▶ İnsanı bir bütün olarak ele alır ve iktisadi faaliyetlerin merkezine yerleştirir.
- ▶ Nimet-külfet paylaşımının adil olmasını hedefler.
- ▶ İslâm coğrafyasının mevcut sorunlarına çözüm üretme bilgi ve müktesebatına sahiptir.

Birinci bölümün sonuna geldiniz.

Lütfen ikinci bölüme geçiniz.